

ધોરણ : 6 સામાજિક વિજ્ઞાન

પાઠ : ૫ શાંતિની શોધમાં : બુદ્ધ અને મહાવીર

સ્વાધ્યાત્મ

સ્વાધ્યાય

પ્રશ્ન : 1 નીચે આપેલા પ્રશ્નોના વિકલ્પોમાંથી યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરી ઉત્તર લખો.

(1) ગૌતમ બુદ્ધ સૌપ્રથમ ઉપદેશ ક્યાં આપ્યો ?

(A) બોધિગયા

(B) સારનાથ

(C) કુશીનારા

(D) કપિલવસ્તુ

(2) ગૌતમ બુદ્ધ કઈ જગ્યાએ નિર્વાણ પામ્યા હતા ?

(A) લુભિની

(B) કપિલવસ્તુ

(C) કુશીનારા

(D) સારનાથ

(3) મહાવીર સ્વામીની માતાનું નામ શું હતું ?

(A) ત્રિશલાદેવી

(B) માયાદેવી

(C) યશોદા

(D) યશોધરા

(4) મહાવીર સ્વામીનો જન્મ ક્યાં થયો હતો ?

(A) કપિલવસ્તુ

(B) કુંડગ્રામ

(C) સારનાથ

(D) પાવાપુરી

(5) મહાવીર સ્વામીએ લોકોને પોતાનો ઉપદેશ કઈ ભાષામાં
આપ્યો ?

- (A) પાલિ
- (B) પ્રાકૃત અને અર્ધમાણી
- (C) પ્રાકૃત અને પાલિ
- (D) પાલિ અને અર્ધમાણી

પ્રશ્ન : 2 ટ્રેકમાં ઉત્તર આપો.

(1) ગૌતમ બુદ્ધનો મુખ્ય ઉપદેશ શું હતો ?

❖ ગૌતમ બુદ્ધનો ઉપદેશ આ પ્રમાણે હતો :

(1) આત્માના કલ્યાણમાં આસક્ત રહેવાને બદલે સદ્ગિયારથુક્ત જીવન જીવવું જોઈએ.

(2) તમામ પ્રાણીઓ સાથે અહિંસાથી વર્તવું જોઈએ તે મનુષ્યનું સૌથી મોટું કર્તવ્ય છે.

- (3) ઉચ્ચ કુટુંબમાં જન્મ લેવાથી મનુષ્ય મહાન બનતો નથી, પણ પોતાનાં કર્મથી મહાન બને છે. તેથી સમાજમાં ઊંચ-નીચના ભેદભાવ ઉભા કરવા જોઈએ નહિ.
- (4) સ્ત્રીઓને સમાજમાં પુરુષો જેટલાં જ સમાન અને અધિકાર આપવાં જોઈએ.
- (5) પ્રાણીમાત્ર પર દયા રાખવી.

(2) મહાવીર સ્વામીનો મુખ્ય ઉપદેશ શું હતો ?

❖ મહાવીર સ્વામીનાં મુખ્ય ઉપદેશને ત્રિરત્ન(રત્નત્રથી)નાં
સિદ્ધાત તરીકે ઓળખવામાં આવે છે. તેમણે નીચે મુજબ
પાંચ વ્રતોનો ઉપદેશ આપ્યો હતો:

(1) કોઈ પણ પ્રકારની હિંસા ન કરવી. પ્રાણીમાત્રની રક્ષા
કરવી એ જ મનુષ્યનું સાચું કર્તવ્ય છે.

(2) હમેશાં સત્યનું પાલન કરવું, એ કોઇનો ત્યાગ કરવો.

- (3) ક્યારેય પણ ચોરી ન કરવી. કોઈની પણ અનુમતિ વગર
તેની વસ્તુ ગ્રહણ ન કરવી.
- (4) જરૂરિયાત કરતાં વધારે ચીજવસ્તુઓ, ધન-ધાન્ય,
આભૂષણો, વસ્ત્રો વગેરેનો સંગ્રહ ન કરવો.
- (5) જૈન સાધુઓ અને સાધ્વીઓએ બ્રહ્મચર્યનું પાલન કરવું
જોઈએ.

(3) જૈનધર્મએ કયાં પાંચ મહાવ્રતો આપ્યાં ?

❖ જૈનધર્મના ચોવીસમા તીર્થીકર મહાવીર સ્વામીએ આ
પાંચ મહાવ્રતો આપ્યાં હતાં :

(1) અહિંસા, (2) સત્ય, (3) બ્રહ્મચર્ય (ઇન્દ્રિયોને સંયમમાં
રાખવી), (4) અસ્તેય (ચોરી ન કરવી) અને (5) અપરિગ્રહ
(સંગ્રહ ન કરવો).

પ્રશ્ન : ૩ નીચેનાં વિધાનો ખરાં છે કે ખોટાં તે જણાવો.

(અ) બુદ્ધ અને જૈન બંને ધર્મએ લોકોને શાંતિ અને અહિંસાનો
માર્ગ અપનાવવા અનુરોધ કર્યો.

(બ) બુદ્ધ દ્વારા પ્રથમ ઉપદેશ બોધિગયામાં આપવામાં
આવેલ. X

(ક) બુદ્ધને સારનાથમાં જ્ઞાન પ્રાપ્ત થયું હતું. X

પ્રશ્ન : 4 યોગ્ય ઉત્તર આપો.

(1) ગૌતમ બુદ્ધ અને મહાવીર સ્વામીના ઉપદેશમાં શું સમાનતા હતી?

❖ ગૌતમ બુદ્ધ અને મહાવીર સ્વામીના ઉપદેશમાં આ પ્રકારની સમાનતા હતી :

(1) બુદ્ધ અને મહાવીર બંનેએ સંસારને ભય અને દુખોથી ભરેલો માન્યો છે. તેઓ ઈશ્વરનો ઈંકાર કરે છે અને કર્મવાદને મહત્વ આપે છે.

(2) તેમણે જણાવ્યું કે તમામ પ્રાણીઓ પ્રત્યે દયા રાખવી જોઈએ.

- (3) બંનેએ અનુરોધ કર્યો કે સૌને સમાન ગણવા જોઈએ અને સમાજમાં ઊચ-નીચના ભેદભાવ ન હોવા જોઈએ.
- (4) સ્ત્રીઓને પુરુષોની જેમ સમાન અને અધિકાર આપવા જોઈએ એમ તેમણે જણાવ્યું હતું.

(2) ગૌતમ બુદ્ધના સમયમાં કયાં અનિષ્ટો જોવા મળતાં હતાં?

❖ગૌતમ બુદ્ધના સમયમાં સમાજમાં આ અનિષ્ટો જોવા મળતાં હતાં :
હતાં :

(1) સમાજમાં યજ્ઞ દરમિયાન પશુઓની હિંસા કરવામાં આવતી હતી.

(2) ઘણા બધા લોકો માંસાહારી હતા.

- (3) હિંદુધર્મ બ્રાહ્મણ, ક્ષત્રિય, વૈશ્ય અને શુદ્ર એવા ચાર વર્ખોમાં વહેંચાયેલો હોવાથી સમાજમાં ઊંચ-નીચના ભેદભાવો હતા.
- (4) સ્ત્રીઓને પૂરતું સમાન મળતું ન હતું.

Thanks

For watching